

І.В. Бренік,

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича,
м. Чернівці

ЕМОТИВНА СЕМАНТИКА ТА ВИДІЛЕННЯ ЛСП ПРИКМЕТНИКІВ ПОЗИТИВНОЇ ОЦІНКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена дослідженню емотивної семантики та вивченню ЛСП прикметників позитивних емоцій в англійській мові. Запропоновано класифікацію різних типів емотивних значень. Виокремлено ЛСП прикметників позитивних емоцій.

The article deals with the analysis of emotive semantics and the investigation of LSF of English adjectives of positive emotions. The classification of various types of emotive meanings has been proposed. The LSF of the adjectives of positive emotions has been designed.

Емоції – це одна з найбільш складно організованих психофізіологічних систем людини. Людські емоції завжди були предметом наукових досліджень. Цілий ряд наук займається вивченням цього психологічного феномену: психологія (зокрема психологія емоцій), фізіологія, соціологія, антропологія, філософія, культурологія, лінгвістика. Незважаючи на це, визначення об'єкта дослідження залишається складним, багатогранним та неоднозначним питанням.

Навіть серед психологів у рамках однієї наукової парадигми немає єдиної точки зору стосовно ролі, яку емоції відіграють в житті людини. Одна група дослідників (У. Джеймс, Леонтьєв Д.О. та ін.) вважають, що емоції формують первинну мотиваційну систему людини, тобто вони відіграють позитивну роль в організації, мотивації та реалізації поведінки [4, с. 60]. Інші вчені (В. Вундт та ін.) розглядають емоції як короточасні, мінливі стани, при цьому немає розмежування між поняттями “емоція” і “афект”. Третя група вчених (З. Фрейд, Б.І. Додонов та ін.) переконана в тому, що люди постійно перебувають під впливом певних емоцій, а отже поведінка і афект нерозривно пов'язані. Ці вчені схильні класифікувати людину як емоційну або емоційно-соціальну істоту. На їх думку, сама суть буття має афективний, емоційний характер. Вони стверджують, також, що навчання, пізнання навколишнього світу через відчуття є не менш важливим, ніж накопичення інформації [2, с. 15-16].

Дана робота присвячена семантичному дослідженню особливостей мовних одиниць, які слугують для вираження емоцій, на основі теорії поля як однієї з гіпотез, що передає ідею системності лексики.

Актуальність дослідження визначається, по-перше, недостатнім вивченням емотивної семантики та існуванням значної кількості суперечливих питань стосовно термінологічного апарату її опису; по-друге, необхідністю удосконалити застосування польової моделі для опису системних відносин, що існують між мовними одиницями, поєднаними спільною функцією вираження емоцій.

Предметом дослідження є прикметники, що виражають позитивні емоції в англійській мові.

Об'єктом дослідження виступають тематичні, тлумачні, синонімічні, антонімічні словники та твори художньої літератури.

Метою дослідження є розгляд та класифікація емотивних ознак, а також систематизація прикметників позитивної оцінки в англійській мові за допомогою польового методу опису лексики.

Суттєві відмінності між емоціями і почуттями можна спостерігати й на рівні мови. Так в англійській мові слова *“feeling”* та *“emotion”* не є абсолютними синонімами. *“Feeling”* має такі значення:

1. емоційний стан (feeling of anger, feeling of happiness);
2. враження про щось, особливо якщо вони формуються радше на основі загальних уявлень, ніж конкретних фактів (feelings about environmental issues);
3. фізичне відчуття, тілесне сприйняття (feeling of nausea, feeling of tiredness, to have feeling in one's legs) [8, с. 513].

В той час як *“emotion”* – відчуття, яке ви переживаєте (feeling of love, fear or anger). При цьому *“emotion”* може виступати синонімом до слова *“feeling”* лише в першому його значенні.

Питання про класифікацію емоційних станів є одним з найбільш актуальних в психології емоцій. Незважаючи на численні спроби вітчизняних і зарубіжних психологів створити таку класифікацію, жодна зі спроб не мала своїм результатом побудову логічної чіткої системи, яка б містила в собі основну кількість емоцій.

Проте, виділення базових емоцій цікавить не лише психологів, а й лінгвістів. Мовознавцям це дозволяє прослідкувати процеси виникнення відповідних номінацій в плані діахронії. Так було підтверджено, що базові емоції мали лексичне вираження вже на ранніх етапах розвитку суспільства і мови.

Зазвичай базові емоції виділяють на основі фізіологічних, поведінкових якостей. Ми вважаємо, що систематичний аналіз лексико-семантичного поля (ЛСП) емоцій може пролити світло на питання про емотивну лексику. Таким чином, лінгвістичний аналіз лексико-семантичного поля емоцій можна вважати одним з інструментів дослідження в психологічній теорії емоцій.

У вітчизняному мовознавстві питання емоційно-експресивних компонентів значення (емоційного забарвлення слова) почали інтенсивно розглядати з другої половини 50-х років минулого сторіччя.

Найбільшу увагу цій проблемі приділили Звегінцев В.А., Амосова Н.М., Будагов Р.О., Галкіна-Федорук Є.М., Мальцев В.А. та інші.

Більшість авторів, які досліджували проблему емоційно-експресивних елементів, вважали, що останні входять в семантичну структуру слова поряд з “логічним” змістом. Будагов Р.О., наприклад, стверджував, що афективне забарвлення слів безпосередньо зумовлене значенням самих слів, якщо вони виражають такі поняття, в яких логічне та чуттєве переплітаються в єдине ціле. На протипагу такій думці позиція Амосової Н.М. полягає в тому, що слід відрізнити постійне та ситуативне емоційне забарвлення. Перше є елементом мови і постійно присутнє в значенні слова, друге, будучи елементом мовлення, може в тій чи іншій ситуації надати певного забарвлення значенню слова, яке, зазвичай, (в мові як системі) не має жодного емоційно-експресивного забарвлення [3, с. 42].

Досить цікавою є також стаття чеського лінгвіста Коржинека І.М. “Звучання та значення слів”, в якій автор ввів два протилежні поняття “понятійність” (Notionalität) та “емоційність” (Interjektionalität). Лінгвіст також сформулював закон, в якому стверджує, що емоційно-експресивна забарвленість тим нижче, чим вище ступінь понятійності і нижче ступінь емоційності, і навпаки. Іншими словами, з одного боку, існують такі значення слів, основним елементом яких є емотивність, з іншого боку, існують такі значення слів, головним елементом яких є понятійність. Між цими двома випадками існує багато перехідних [3, с.43].

Керівним методологічним положенням для дослідження емотивності англійської мови залишається теза про онтологічну єдність раціонального та емоціонального в мисленні та мові, що знаходить своє відображення в діалектиці денотації і конотації (емотивності).

Для Вольф О.М. емотивність є синонімом оцінності, а емоціональне співвідноситься тільки з одним видом оцінки – сенсорною. На її думку, поняття “емотивне” є більш загальним і включає в себе емоціональне та раціональне як свої різновиди [1, с.42].

Отже, лінгвістичним аспектом емоціональності є емотивність, яка полягає в семантичній інтерпретації емоцій. Лінгвісти досліджують вираження емоцій окремо в плані парадигматики та в плані синтагматики на всіх рівнях мови. Таким чином, дотримуючись точки зору Шаховського В.І., можна стверджувати, що емотивність – це лінгвістичне вираження емоцій, тоді як емотивний компонент значення – це та семантична частина, за допомогою якої мовна одиниця здійснює свою емотивну функцію [6, с.9].

Завдяки спеціальним дослідженням і класифікації емотивних ознак і типів, та дослідженню їх функціонування в емотивних мовленневих актах вдалося виділити три статуси емотивної семантики:

- 1) емотивне значення,

- 2) емотивна конотація,
- 3) емотивний потенціал [5, с.26].

В першому випадку емотивність є єдиним семантичним компонентом слова, яке функціонує для вираження сильних емоцій. Наприклад, *"sweetheart"*, *"honey"*, *"terrific"*, *"horrid"*, *"confounded"*. Емотивне значення, що складає єдиний семантичний зміст слова, може іноді трактуватися як денотативне. Денотатом є власне емоція, закодована в слові, оскільки значення не містить жодного іншого денотату для співвідношення.

В другому випадку емотивність виступає поряд з логічним компонентом лексичного значення і конотує відповідну емоцію. Конотативні слова, на відміну від афективних слів, характеризуються бінарною/подвійною семантичною структурою: 1) логічна назва об'єкта; 2) емотивна вказівка, яка представляє соціальну і емотивну оцінку об'єкта. Такі слова завжди мають свої нейтральні синоніми: *"lousy"* – *"bad"*, *"laddie"* – *"boy"*, *"girl"* – *"girlie"*. Сюди можна також віднести всі метафоричні слова, утворені шляхом деривації за допомогою емотивних афіксів: *"bejeweled"*, *"bespectacled"*, *"womanish"* та ін.

Емотивні мовленнєві акти і дискурси вказують на те, що в деяких розмовних ситуаціях практично кожне слово може набути емотивної конотації, а отже виконувати емотивну функцію – виражати певні емоції мовця. Цей процес веде, з одного боку, до семантичного поширення слова і, з іншого боку, до виявлення нових (емотивних) валентностей. Саме це можна назвати третім статусом емотивної семантики – “емотивним потенціалом” [5, с.26].

В результаті семантичної категоризації емоцій можна стверджувати, що людські емоції знаходять вираження в мові в афективних і конотативних словах за допомогою емотивного значення та конотації відповідно. Якщо брати до уваги і мовленнєві параметри, то можна виділити також потенційні емотивні слова.

Таким чином, після вивчення типів емотивних ознак лексики, було проведено інвентаризацію ЛСП прикметників позитивних емоцій в англійській мові. Виділення поля було проведено за допомогою логіко-семантичного способу, в основі якого лежить принцип ідентифікації, висунутий Ш. Баллі. Цей принцип полягає у пошуку слова-ідентифікатора, яке повинно виражати поняття, ідею в найбільш загальній, абстрактній та нейтральній формі. Матеріалом для вивчення ЛСП звичайно є тематичні, тлумачні, синонімічні та антонімічні словники [3, с. 226-227].

Процес відмежування при диференціації понять ЛСП та ЛСГ відбувався таким чином: спочатку було відокремлено лексико-семантичне поле прикметників, які визначають позитивні емоції в сучасній англійській мові. На основі ідеографічного словника інди-

катором англійських прикметників, що виражають позитивні емоції типу: веселий, щасливий, радісний, добрий, ввічливий, задоволений, чесний, люблячий, приємний, привабливий, турботливий, захоплений, вірний були вибрані наступні прикметники: *cheerful, happy, glad, good, polite, satisfied, honest, affectionate, pleasant, attractive, careful, enthusiastic, faithful*.

Отримані результати показали, що велика кількість прикметників позитивних емоцій, згідно з процесом відмежування, розподіляється на 13 підкласів, тобто окремих лексико-семантичних груп, які характеризуються видовою лексико-семантичною спільністю. Далі застосовуючи метод послідовності словникових дефініцій, на кожному етапі суцільної вибірки зі словників були відібрані нові члени груп [7-9].

Внаслідок вивчення категорії емотивності та розгляду різних типів емотивних ознак, останні було класифіковано на три групи, зокрема емотивне значення, емотивна конотація та емотивний потенціал. Після цього вдалося виділити лексико-семантичне поле прикметників позитивних емоцій в англійській мові. Ядро ЛСП становлять прикметники-ідентифікатори ЛСГ, що входять до складу поля, а саме: *cheerful, happy, glad, good, polite, satisfied, honest, affectionate, pleasant, attractive, careful, enthusiastic, faithful*.

Варто зазначити, що полісемія веде до перетину лексико-семантичних груп, тобто навряд чи можна стверджувати про чітке розмежування між групами. Це значно ускладнює класифікацію і неминуче вносить певний елемент суб'єктивності. Перспективою подальших досліджень у цій сфері є встановлення закономірностей реалізації та функціонування елементів ЛСП прикметників позитивної оцінки в художній літературі різних жанрів, а також впливу гендерного аспекту на особливості використання емотивно забарвлених слів в авторському дискурсі.

Література

1. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 280 с.
2. Изард К. Психология эмоций. – СПб.: Питер, 2002. – 464 с.
3. Левицкий В.В. Семасиология. – Винница: НОВА КНИГА, 2007. – 512 с.
4. Леонтьев Д.А. Современная психология мотивации. – М.: Смысл, 2002. – 344 с.
5. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1987. – 192 с.
6. Шаховский В.И. Эмотивный компонент значения и методы его описания. – Волгоград: Изд-во ВГПИ им. А.С. Серафимовича, 1983. – 96 с.
7. Longman Dictionary of Contemporary English. Third edition with New

Words supplement. – Harlow: Pearson Education Limited, 2001. – 1668 p.

8. Macmillan English Dictionary. – Oxford: Bloomsbury Publishing Plc, 2002. – 1692 p.

9. Oxford Paperback Thesaurus. Second edition. Ed. M. Waite. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 968 p.

УДК 81-11(477)''19'' + 811.111'37

І.Є.Буяр,

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича,

м. Чернівці

ЛІНГВІСТИЧНА КАТЕГОРІЯ ОЦІНКИ: ОЦІНЮВАННЯ ДОСЯГНУТОГО У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Предметом розгляду даної статті є логіко-лінгвістична категорія оцінки. Здійснено спробу визначити сутність мовної оцінки та розглянути її основні види та характеристики. Виконано короткий огляд досліджень у вітчизняній лінгвістиці. Подано опис іменних частин мови, які містять сему оцінки, та окреслено перспективи подальших досліджень у вивченні цієї мовознавчої проблеми.

The given article deals with the logico-linguistic category of evaluation. An attempt to determine the essence of linguistic evaluation and consider its main kinds and characteristics has been made. A short overview of carried out researches in the Ukrainian linguistics has been accomplished. The description of the nominal parts of speech containing the evaluation seme has been given, the prospects of further investigation in the studies of this linguistic issue have been singled out.

Оцінний підхід до навколишньої дійсності, її сприйняття через призму визначеної системи норм та цінностей притаманний кожній людині. Концепт оцінки є беззаперечною та важливою складовою картини світу окремих осіб, представників певних соціальних груп та цілих націй, оскільки всі події та факти навколишнього світу сприймаються як позитивні, нейтральні або негативні залежно від встановлених норм, правил та особистих переконань. Аксиологічна категорія оцінки значною мірою визначає комунікативну інтенцію мовця і загальний зміст повідомлення, а тому є актуальною і заслуговує на комплексне вивчення. Завданням даної статті є розглянути сутність категорії оцінки та ступінь її дослідженості у вітчизняній лінгвістиці.